

World Council
of Churches

K-STUD
Kristelig studieforbund

Norges Kristne Råd
KIRKENE SAMMEN

Gaven å være til

«Gaven å være til» erstatter
«Tilværelsens gave utgitt
i Norges Kristne Råd
skriftserie nr. 20»

Forord til «Gaven å være til»

Hvorfor er dette dokumentet så viktig?

Alle skal ha en likeverdig plass i det kirkelige fellesskapet. 15-18 prosent av medlemmene i norske trossamfunn lever med funksjonsnedsettelse. Men de er likevel dårlig representert og lite synlige i kirke- og kristenliv.

«Gaven å være til» er et teologisk dokument som handler om å være en kirke av alle og for alle. Originalen «The Gift of being» er utgitt av Kirkenes Verdensråd, og er utarbeidet av Ecumenical Disability Advocates Network (EDAN), som består av personer med funksjonsnedsettelse. Dokumentet er et viktig teologisk grunnlagsdokument for kirkesamfunn verden over og i Norge. Det er også pensum i studiet Funksjonshemming og kirken ved VID vitenskapelige høyskole. Hensikten med «Gaven å være til» er å utfordre kirkene på sin praksis, løfte opp det menneskelige mangfoldet og vise hvilken plass hver av oss har i det kirkelige fellesskapet. Et felleskap som er inkluderende, uten noen form for diskriminering.

Hensikten med «Gaven å være til» er å utfordre kirkene på sin praksis, løfte opp det menneskelige mangfoldet og vise hvilken plass hver av oss har i det kirkelige fellesskapet.

Hva dokumentet handler om

Dokumentet tar utgangspunkt i menneskerettighetene, og er godt forankret i sentrale bibeltekster. Det er delt inn i korte avsnitt med hvert sitt nummer som gjør det lettere å henvise til tekstene.

Kort oppsummert handler dokumentet om tre forhold:

- Livet er en gave. Vi er alle skapt av Gud, i Guds bilde. Alle får være en del av Kristi kropp, og nådens evangelium favner alle.
- Vi er alle skapt som forgjengelige vesener, som er sårbare og har begrensninger av forskjellige slag. Aksept av den sårbare, menneskelige tilstanden og verdsetting av det menneskelige mangfoldet ligger til grunn for samspillet i det kirkelige fellesskapet.
- Kirkens kall til å være en kirke av alle og for alle utfordrer kirken på alle nivå. Inkludering er en forutsetning for god kirkelig praksis. Derfor skal kirken være åpen for alle, uten noen form for diskriminering. Alle skal bli møtt med anerkjennelse, kunne delta på en likeverdig måte og bidra med de gavene som hver av oss har fått. Det innebærer også at ingen skal bestemme noe om oss uten at vi selv får være med å bestemme - «Nothing about us without us».

Før du leser dokumentet

«Gaven å være til» setter ord på problemstillinger som folk vil oppleve på forskjellig måte. Det er skrevet med bakgrunn i ulike kulturer og levekår på internasjonalt nivå. Derfor er det ikke alltid vi i Norge kjenner oss helt igjen i det som beskrives. Noen

steder vil teksten gi deg gode bekreftelser og ny innsikt, andre steder er det ikke sikkert at du kjenner deg helt igjen teologisk. «Gaven å være til» er et økumenisk internasjonalt dokument, men ditt kirkesamfunn står ikke nødvendigvis bak alle utsagn rent teologisk. Man står samlet om hovedhensikten, og lar dokumentet invitere til refleksjon og samtale.

Noen ord og uttrykk som trenger en liten forklaring:

Gaver

I dokumentet leser vi om gaver som mennesker med nedsatt funksjonsevne bidrar med i fellesskapet, og «gaver til Kristi kropp». Gaver i denne sammenhengen er en uvant uttryksform i Norge. Vi har ikke funnet et alternativt ord på norsk, men bruker «gaver» i betydningen talenter og evner, oppgaver og tjenester man gjør og/eller tilstedeværelse i fellesskapet. Hver (!) troende er et lemm (et medlem) med en unik funksjon av Kristi kropp.

Kommunion

I Norge oppfatter mange at kommunion handler om katolsk nattverd, men i dette dokumentet brukes kommunion både om nattverden i det enkelte kirkesamfunn og om det kirkelige fellesskapet, se forklaring i note 3.

Funksjonsnedsettelse og funksjonshemming

Det er variasjon i forståelsen og bruken av begreper om funksjonsnedsettelse.

Begrepet funksjonsnedsettelse blir brukt når man viser til tap av, skade på eller avvik i en kroppsdel eller i en av kroppens psykologiske, fysiologiske eller biologiske funksjoner. Begrepet funksjonshemming (eller -hindring) brukes for å beskrive at en person med funksjonsnedsettelse i konkrete situasjoner møter barrierer som hindrer vedkommende tilgang til et sted eller en aktivitet. Dette relasjonelle begrepet brukes også for å vise til situasjoner der enkeltpersoner eller grupper opplever diskriminering på grunn av barrierer. En person som har en funksjonsnedsettelse, er ikke nødvendigvis funksjonshemmet.¹ Denne begrepsbruken er i tråd med FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

I den norske oversettelsen av «Gaven å være til» er «disability» i de fleste tilfeller oversatt med «funksjonshemming», men også med «nedsatt funksjonsevne» og «funksjonsnedsettelse» avhengig av den sammenhengen ordene brukes i. «Impairment» er oversatt med «nedsatt funksjonsevne» eller «funksjonsnedsettelse». De to sistnevnte begrepene brukes om hverandre i den norske teksten.

Til sammenligning er funksjonsvariasjoner og funksjonsmangfold nyere alternativ, som ofte brukes for å beskrive den fysiske, psykiske eller kognitive variasjonen som finnes i befolkningen. Ordet handikap går man mer og mer bort ifra fordi det kan oppfattes som stigmatiserende og gir et nedsettende inntrykk.

Studiemateriell for mer innsikt og god praksis

«Gaven å være til» kan være tung å lese fordi det inneholder mye teologi, etiske refleksjoner og ulike tematiske innfallsvinkler. Vi har derfor laget studiemateriell som har til hensikt å «åpne teksten», skape refleksjon og ny kunnskap om funksjonshemming. Samtidig skal det bidra til endret praksis. Større bevissthet om universell utforming og individuell tilrettelegging av kirkelig virksomhet, fellesskap og aktiviteter kan bidra til at flere kan delta i menigheter og forsamlinger.

Studiematerialet kan brukes av bibelgrupper og andre smågrupper, av kor og foreninger, i ledergrupper og andre utvalg, i staver, styrer og menighetsråd.

Materialet er godkjent for tilskudd til opplæring fra Kristelig studieforbund, se mer på k-stud.no.

Tilrettelagte utgaver

«Gaven å være til» finnes i lydutgave, storskrift og punktskrift.

Studiematerialet er skrevet i «klarspråk» og er mest mulig lettlest. Det finnes også i tegnspråkutgave, lydutgave, storskrift og punktskrift.

Studiematerialet finnes digitalt i alle utgaver på Norges Kristne Råds nettside norkr.no.

Utgivere i Norge

Denne nye norske oversettelsen «Gaven å være til»² ble utgitt i 2025 sammen med det nyutviklede norske studiematerialet med samme navn. Begge deler er laget i et samarbeid mellom KABB – Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte, Kirkerådet for Den norske kirke, Kristelig studieforbund (K-stud) og Norges Kristne Råd.

¹ Les mer om begrepsbruken på <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/funksjonsnedsettelse/begreper-kunnskapsgrunnlag/>

² Dokumentet er oversatt fra engelsk av Andreas Benestad med faglig gjennomgang av professor Inger Marie Lid, VID vitenskapelige høyskole. Heftet ble første gang oversatt i 2017 under tittelen «Tilværelsens gave», utgitt under Norges Kristne Råds skriftserie.

Gaven å være til

Kalt til å være kirke av alle, for alle

Den norske kirke, Hans jakob heimvoll

Innhold

Innledning	10	KAPITTEL 4: Sårbarhet, grenser og helbredelse	28
KAPITTEL 1: Å verdsette menneskelig mangfold	12	<i>Å akseptere den menneskelige tilstanden</i>	28
<i>Skapt i Guds bilde</i>	12	<i>Begrensning</i>	29
<i>Livets verdi</i>	13	<i>Sårbarhet</i>	31
<i>Hvordan vi snakker om «funksjonshemming»</i>	14	<i>Veldedighet</i>	32
<i>Støtte mennesker</i>	16	<i>Helbredelse</i>	33
KAPITTEL 2: Skapelsen som en kjærlighetshandling	17	KAPITTEL 5: Kalt til å være kirke av alle og for alle	36
<i>Å være Guds skapninger</i>	17	<i>De gode nyhetene</i>	36
<i>Fellesskap og kommunion</i>	19	<i>Liturgi</i>	37
<i>Kristi kropp</i>	20	<i>Misjon</i>	38
KAPITTEL 3: Livets gave	22	Etterord	39
<i>Fått i gave</i>	22	Noter	40
<i>Sosioøkonomisk nød</i>	23	Siterte verk	41
<i>Medisinsk teknologi</i>	25		

Innledning

I 2003 utgav Kirkenes Verdensråd dokumentet *En kirke av alle og for alle*, utarbeidet av EDAN (Ecumenical Disability Advocates Network). Der argumenteres det for inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne i kirke og samfunn. Med denne utgivelsen tydeliggjorde Kirkenes Verdensråd at de, i tråd med en voksende global utvikling, har en menneskerettslig forståelse av funksjonshemming.

Denne endringen vises spesielt gjennom det paradigmeskiftet som finner sted i utgivelsene fra WHO og FN, eksempelvis i *Internasjonal klassifikasjon av funksjon, funksjonshemming og helse (ICF)* og *Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)*. Kjent som en «sosial-relasjonelle modell» for funksjonshemming, kommer de nye oppfatningene til syne i differensieringen mellom «funksjonsnedsettelse» og «funksjonshemming». Denne distinksjonen skiller mellom hemmende fysiske, kognitive og psykiske tilstander på den ene siden, og de sosiale og kulturelle reaksjonene på slike tilstander på den andre siden.¹

Historisk sett har begrepet «funksjonshemming» som regel vekket negative assosiasjoner. Personer med funksjonsnedsettelse har blitt latterliggjort og mobbet. Selv de som har sluppet unna nedlatende kommentarer, har ofte erfart å bli behandlet som om de ikke er i stand til å leve fullverdige menneskeliv. I praksis har de vært utestengt fra likeverdig omgang med andre mennesker, selv i kirkene.

På dette området begynner vi å se en endring, også i kristne fellesskap. Synet på nedsatt funksjonsevne som en straff for et menneskes synd finner ikke lenger støtte i teologisk litteratur og kirkelige dokumenter. Men det betyr ikke at folk ikke lenger tenker slik. Fortsatt finnes det synet at nedsatt funksjonsevne er et tegn på manglende tro på Guds helbredende kraft. Det samme kan også sies om noens oppfatning om at nedsatt funksjonsevne er et tegn på å være besatt av onde ånder som må drives ut.

Motsatsen til dette finner vi i en rekke offisielle utgivelser (bl.a. CRPD som er nevnt i punkt 2), hvor det slås fast at personer med funksjonsnedsettelse har samme verdi og verdighet som alle andre. Disse dokumentene er nyttige redskaper for å fremme inkluderende politikk og praksis både i kirke og samfunn verden over. Med dette følger også et skifte i synet på personer med nedsatt funksjonsevne, fra stakkarslige offer til medborgere med rettigheter som skal respekteres.

Kristne fellesskap er en del av dette globale skiftet mot en menneskerettslig tilnærming. Samtidig ser vi også at teologisk refleksjon rundt hva det betyr å være kirke, og hva som er dens vesen og oppdrag i verden, gir ny forståelse av funksjonshemming. Religiøse forståelser av funksjonshemming som guddommelig straff eller demonisk besettelse er forlatt. Kirkene lærer å forstå at personer med funksjonsnedsettelse har mye å gi til sine lokalsamfunn, og skal anerkjennes som en del av kirkens liv og vitnesbyrd.

Som en følge av dette skiftet startet EDAN en revisjonsprosess av sitt dokument fra 2003. Konklusjonen er at selv om mange av observasjonene og forutsetningene i dokumentet fortsatt gjelder, åpner endringene i tiden opp for nye perspektiver. På mange måter ser vi at personer med funksjonsnedsettelse og deres familier fortsatt marginaliseres, men bevisbyrden har skiftet side.

Det betyr at der den første utgivelsen brukte teologiske argumenter for å støtte inkludering, tar den reviderte utgaven inkludering som en selvfølge. Vår Skaper skapte alle mennesker i sitt bilde, ikke bare noen utvalgte mennesker. For kirken er det derfor *ekskludering*, ikke *inkludering*, som krever en begrunnelse.

Å åpne opp for nye perspektiver får også følger for bruken av inkluderende språk. Dokumentet *En kirke av alle og for alle* bruker første person flertall – ord som «vi», «oss», «vår» – først og fremst for å referere til EDANs medlemmer som forkjempere for egen sak. Vi ønsket at dokumentet skulle vitne om viktigheten av å kunne snakke med vår egen stemme. Vi ønsket å formidle at det ikke lenger er legitimt for kristne å snakke *om* mennesker med nedsatt funksjonsevne som om vi ikke allerede finnes i kirken og kan snakke for oss selv. På det tidspunktet var det viktig å understreke at som EDAN-medlemmer var vi nå selv blitt pådrivere for endring.

Ved at bevisbyrden har endret seg, har vi kunnet snu opp ned på spørsmålet om inkluderende språk. I den nåværende utgaven av dokumentet benyttes første persons pronomen på inkluderende måter for å invitere alle kristne kirker til å lytte til og reflektere over erfaringene til personer med nedsatt funksjonsevne i deres midte. Siden vi alle er skapt som forgjengelige vesener, lever vi alle med begrensninger av forskjellige slag.

Med dette nye dokumentet håper EDAN å hjelpe den økumeniske familien til å se de uhellige følgene av å opprettholde segregerende skillelinjer i vår praksis og våre institusjoner. Som vi alle vet, har kirkene våre fortsatt en lang vei å gå før de virkelig kan hevde å være en kirke av alle og for alle.

Å verdsette menneskelig mangfold

Skapt i Guds bilde

Vi erkjenner at det finnes teologiske standpunkt som tolker menneskets skapelse på måter som ikke er gunstig for dem som har nedsatt funksjonsevne, særlig nedsatt kognitiv funksjonsevne.

Noen teologer har spurt *hvor* Guds bilde kan gjenfinnes i mennesket. Forestillingen om at det å være skapt i Guds bilde er knyttet til menneskets intellekt, har hatt store konsekvenser. Det har ført til at mennesker med alvorlige fysiske eller psykiske funksjonsnedsettelse ikke har blitt sett på som fullverdige mennesker.

I takt med at forventet levealder går opp mange steder i verden, møter våre kirker og samfunn en stadig større utfordring i det økende antall personer med langt fremskredet demens. Med tap av sine «rasjonelle evner», risikerer de å bli sett på som mennesker som ikke lenger passer inn i forståelsen av det å være skapt i Guds bilde. Slike oppfatninger kan på mange måter gjøre seg gjeldende hos de som midlertidig er uten funksjonsnedsettelse.

Ut fra det bibelske vitnesbyrdet både i Det gamle og Det nye testamentet er det høyst spekulativt å forsøke å bestemme hvor gudsbildet er «plassert». I Det nye testamentet er det tydelig hvem gudsbildet gjelder. For Paulus er det kun Kristus som er «den usynlige Guds bilde, den førstefødte før alt det skapte.» (Kol 1,15) Det er

bare gjennom Kristus at syndige mennesker blir forsonet med Gud Far, for «ufortjent og av hans nåde blir de kjent rettferdige, frikjøpt i Kristus Jesus» (Rom 3,24).

Om vi tenker på gudsbildet slik Paulus gjør, oppdager vi at spørsmålet ikke er *hvor* men *hvordan* gudsbildet kan gjenkjennes. Kolosserbrevet besvarer dette spørsmålet med referanse til Guds frelsende nåde. «For han har fridd oss ut av mørkets makt og ført oss over i sin elskede Sønns rike. I ham er vi kjøpt fri og har fått tilgivelse for syndene.» (Kol 1,13-14) Hvis Kristus er Guds sanne bilde, så er det som avbildes i hver enkelt av oss det faktum at vi blir innlemmet og deretter gjenopprettet i forholdet til vår Skaper.

Slik sett er det å være skapt i Guds bilde ikke en iboende kvalitet ved mennesket, men et kjennetegn på relasjonen som er innledet ved Guds skapergjerning. Den overskrider betydningen av alle andre forhold ved vår eksistens som de enkeltmennesker vi er. Guds forhold til mennesket er grunnfestet i skapelsen. Siden vi alle er skapt i Guds bilde (1 Mos 1,26-27), finnes det ingen forskjell på relasjonen Gud Skaper har med hver enkelt av oss.

Dette bibelsynet garanterer for menneskehetens enhet. Det åpner for en feiring av det størst mulige mangfoldet blant mennesker, for i Guds øyne finnes det ikke mindreverdige mennesker. Forskjeller mellom Guds skapninger, også forskjeller i evner og funksjonsnedsettelse, har liten betydning i Guds øyne. Alle mennesker er skapt med lik verdi i lys av Guds kjærlige godhet, uansett hva slags variasjoner som utspiller seg i kropp og sinn.

Livets verdi

Med tanke på livets verdi er det helt avgjørende for kristne at menneskeliv er skapt som en del av «nådens økonomi». Livet har ikke verdi fordi det er mulig å arbeide for lykke eller frihet, ei heller i søken etter å gjøre godt. Det vil si at livets verdi ikke er avhengig av bestemte mål som vi har mulighet til å strebe etter. «Livskvalitet» (som vi vender tilbake til senere – se punkt 58 ff) har blitt fremsatt som kriterium for hva som er et fullverdig menneskeliv. Fra et kristent perspektiv, derimot, springer livets verdi ut fra det faktum at det er Guds gave.

I lys av evangeliet finnes det derfor ingen mindreverdige menneskeliv. Guds hensikt med jordens skapninger avhenger ikke av deres evner eller kapasitet. Evangeliet forkynner at Kristus oppfyller Guds hensikt for sine skapninger. Med Jesu egne

ord: «Jeg er veien, sannheten og livet. Ingen kommer til Far uten ved meg.» (Joh 14,6) Uansett hvilke evner eller anlegg vi måtte mangle, vil de aldri kunne ødelegge relasjonen vår Skaper har til oss. Gud er kilden til alt som er godt og Han svikter ikke den gjerning Han har begynt på.

Den teologiske begrunnelsen for livets verdi ligger derfor i livet som skapt. Kristen tro fastholder livets verdi uavhengig av dets status eller tilstand. Den skiller ikke mellom menneskeliv som når opp til eller ikke når opp til en rådende oppfatning av «kvalitet». Gud skapte mennesker i sitt bilde, det gjaldt ikke bare noen få utvalgte mennesker. Gud delte heller ikke menneskeheten i forskjellige kategorier. I Gud er det mangfold, men ingen skillelinjer.

Vi konkluderer med at det å knytte menneskeverdet til en forståelse av livskvalitet er en ugyldig slutning, teologisk sett. Uansett hvilken tilstand våre kropper og sinn befinner seg i, lever vi i nådens økonomi. Gud forlater ikke mennesker når deres menneskelige evner svekkes, selv ikke når de tilsynelatende forsvinner totalt. Vi er Guds skapninger og vil alltid være verdifulle i vår skapers øyne.

Hvordan vi snakker om “funksjonshemming”

Menneskelig mangfold består, blant mye annet, av både egenskaper og begrensninger. De er en del av hvordan vi er skapt. Å anerkjenne begrensninger som del av skapelsen har viktige konsekvenser for hvordan vi som kirke snakker om «funksjonshemming». Det betyr at vi ikke kan snakke om «de funksjonshemmede» som en ensartet gruppe der alle er like.

Når personer med forskjellige funksjonsnedsettelse omtales som «de funksjonshemmede», som om de utgjør én ensartet gruppe, respekterer vi ikke ulikheter. Selv når vi slår sammen personer med samme funksjonsnedsettelse som en ensartet gruppe, overser vi individuelle forskjeller. Personer med funksjonsnedsettelse er like forskjellige fra hverandre som personer i andre deler av samfunnet er.

Det er viktig å avsløre det politiske perspektivet i språket om funksjonshemming. Språket skaper en kategori mennesker som samfunnet ser på som hjelpetrengende på grunn av en bestemt tilstand. Å snakke vilkårlig om «de funksjonshemmede» som en ensartet gruppe er en strategi som samfunnet bruker for å kontrollere sin frykt for å møte begrensningene det å leve med funksjonsnedsettelse innebærer. Mennesker

som får merkelappen «funksjonshemmet» blir adskilt fra det vanlige samfunnet på grunn av sine «spesielle behov». For å «ta hånd om» deres spesielle behov, sluses de inn i alle slags «spesielle» opplegg, slik som egne institusjoner, sykehus og skoler. Denne strategien har preget livene til personer med funksjonsnedsettelse siden slutten av 1800-tallet.

Som en følge av dette, har disse personene en felles erfaring de fleste andre mennesker ikke kjenner til, nemlig erfaringen av å bli adskilt fra andre mennesker. Og på den måten har deres eksistens blitt marginalisert på grunn av deres funksjonsnedsettelse. Det er den eneste omstendigheten som gjør «funksjonsnedsettelse» til «funksjonshemming». Det er derfor ikke overraskende at i mange land har personer med forskjellige typer nedsatt funksjonsevne organisert seg i sterke rettighetsorganisasjoner som arbeider for like rettigheter for alle.

Talspersoner for personer med nedsatt funksjonsevne har kritisert ordbruken som kategoriserer dem som «de funksjonshemmede» og har skapt slagordet «Ingenting om oss uten oss». De understreker retten til selv å legge fram sine historier i stedet for å bli fortalt av andre hva funksjonshemmingen deres «betyr». Ved å fortelle sine egne historier kan de selv få redegjøre for hva de er i stand til å gjøre, i stedet for at andre skal definere dem ut fra hva de ikke kan. I denne sammenhengen blir det ofte sagt at når man deler mennesker inn i bestemte kategorier, forsømmer man å anerkjenne deres egenart og individuelle identitet. Man overser det faktum at de, som alle andre mennesker, er «forfattere» av sine egne liv.

Det er to sider ved dette. Fra kirkens ståsted er tanken om at mennesker forfatter sine egne liv, bare delvis sant. Fra et teologisk perspektiv kan ikke spørsmålet «hvem er jeg?» skilles fra spørsmålet «hvem tilhører jeg?» Med utgangspunkt i troen på at Gud skaper alle mennesker, vil kristne hevde at mennesker ikke dikterer sine liv.

Men det er også en annen side ved dette. Når det teologisk sett er vanskelig å skille spørsmålet «hvem er jeg?» fra spørsmålet «hvem hører jeg til?», betyr det at andre mennesker heller ikke kan sette merkelapper på våre liv. Dette er veldig viktig for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Der andre ofte presenterer synet på funksjonshemming som en tragedie, er det avgjørende at hver og en har rett til å fortelle historien om sin reise i livet, fra sitt eget perspektiv.

Slik sett er påstanden om at vi er forfattere av våre egne liv delvis sann. Den er et uttrykk for retten til å bruke egen stemme og tale imot dem som påtvinger oss sitt syn. Det er viktig å motarbeide generaliserende og nedlatende språk i måten

vi tenker og snakker om meningen med funksjonsnedsettelse og begrensninger. Det eneste vi kan si om disse tilstandene, er at de betyr mye forskjellig for mange forskjellige mennesker. Slik sett har vi alle den samme oppgaven i livet: å finne våre veier i lys av de muligheter og begrensninger vi lever med.

Støtte mennesker

Noen ganger kan fysiske eller kognitive funksjonsnedsettelse begrense mulighetene vi har til å bruke evnene våre. Andre ganger kan menneskelige begrensninger stimulere utviklingen av dem. Uansett er det viktig å være oppmerksom på individuelle behov for støtte, særlig i kirkelige fellesskap. Dessverre har støtten som har blitt gitt ut fra kategoriske oppfatninger av behov, ofte ført til segregering. Uvitenhet, omsorgssvikt og overgrep har vært del av denne historien. Men vi må heller ikke glemme at det også finnes mange tilfeller av positivt engasjement og forpliktelse i segregerte sammenhenger.

Vi mener at det alltid bør stilles spørsmål ved segregering av mennesker med nedsatt funksjonsevne. Samtidig erkjenner vi at segregerende ordninger kan ha forskjellige funksjoner i forskjellige samfunn, avhengig av sosioøkonomiske og kulturelle forhold. Likefullt må kirkene ta spørsmålet om egnet støtte på alvor. Det bør alltid være rikelig med muligheter for kirkemedlemmer med nedsatt funksjonsevne å stå fram og fortelle historier sine. Dette er det minste vi må kunne forvente av kristne fellesskap: At de skaper rom for hver og en av sine medlemmer.

Paulus har gjennom sitt bilde av kirkens ulike lemmer (1 Kor 12) lært oss om Kristi kropps sakramentale enhet, der ingen kan si «Jeg har ikke bruk for deg». Det finnes ingen deler av Kristi kropp uten gaver. Derfor er det heller ingen som ikke har behov for andre.

Men i et sosioøkonomisk perspektiv er saken ofte mindre klar. Behovet for støtte som ulike mennesker trenger, varierer betydelig. Derfor vil også svaret på spørsmålet om hva som er den beste form for støtte være helt avhengig av konteksten. Sosioøkonomiske og kulturelle forskjeller kan prege vurderingene av hva samfunnet rundt bør stille opp med. Men når det gjelder kirken, er det liten tvil om at dens kall er å være et fellesskap *med* sine medlemmer med nedsatt funksjonsevne, og anerkjenne gaven hvert medlem har å bidra med.

KAPITTEL 2

Skapelsen som en kjærlighetshandling

Å være Guds skapninger

Da Gud så på det han hadde skapt, så han at det var godt. Denne bekreftelsen gjentas gjennom hele skapelsesberetningen i Første Mosebok. Det er derfor helt på sin plass at våre refleksjoner om funksjonshemming starter med den samme bekreftelsen. Skapelsen er et uttrykk for Guds kjærlighet. Det gode i å være Guds skapning ligger i den treenige Guds relasjon med hver enkelt av oss. Her finner vi fundamentet for menneskehetens enhet. Vi er ett fordi vi alle er Guds skapninger. Når vi reflekterer rundt funksjonshemming, ligger dette som et premiss for alt annet som kan sies.

I kristen tradisjon bekjenner vi at skapelsen er en villet kjærlighetshandling. Gud kaller hver og en av oss til livet. Hensikten med vår eksistens er å gi et gjensvar på den kjærlige relasjonen Gud tilbyr hver av oss og som best uttrykkes i Bibelens beskrivelse av fellesskap.

Å bekrefte at det å være skapt er et uttrykk for Guds kjærlighet, betyr at i øynene til en kjærlig Gud er det ingen kategorier av mennesker som er delt inn etter status, rase, kjønn, alder eller evner. Det finnes kun mennesker som er Guds barn. Derfor er det å være en Guds skapning å bli tilbudt hans kjærlige godhet. Dette er gaven å være til. Den gis til alle, svart eller hvit, mann eller kvinne, ung eller gammel, med eller uten funksjonsnedsettelse. Denne gaven er Guds første handling overfor hver av sine skapninger.

Som det påpekes i *En kirke av alle og for alle*, er Paulus' sitt bilde i Efeserbrevet veldig talende i denne sammenhengen. Kristus er kommet for å rive ned murene som skiller. (Ef 2,14) Skiller mellom «oss» og «dem» er tegn på at slike murer fortsatt finnes. Selv om personer med nedsatt funksjonsevne i stadig mindre grad holdes adskilt og bak murer, finnes det fortsatt murer av frykt og fordommer, til og med i kirken.

Det å leve med andre menneskers stirrende blikk kan i kirken oppleves mer smertefullt enn utilgjengelige trapper. Å se på andre som om de ikke er en del av «oss», er uforenlig med det faktum at Gud har kalt også dem til å være troende barn. Det bryter også med Kristi oppdrag å gjenopprette oss alle i fellesskapet med Gud. Derfor har kirken et særskilt kall til å rive ned murer av fordommer og frykt som opprettholder skillet mellom «oss» og «dem».

Dette dokumentet som adresseres til den økumeniske kirkefamilien, ønsker å være i dialog med Kirkenes Verdensråds utgivelse *Kirken – på vei mot en felles visjon*. Der er fellesskap (kommunion) et sentralt punkt².

«Som en guddommelig grunnlagt kommunion tilhører Kirken Gud og eksisterer ikke for seg selv. Den er misjonerende i selve sitt vesen, kalt og sendt for å vitne i sitt eget liv om det fellesskapet som er Guds mål for hele menneskeheten og hele skapningen i Guds rike ...» (pkt.13)

Når vi ser på begrensninger som en del av den verden Gud har skapt, kan vi ikke som kirke plassere det å leve med begrensninger som noe som er utenfor kirkens oppdrag. Denne overbevisningen ble allerede uttrykt slik i *En kirke av alle og for alle*: «Kirken er pr. definisjon et fellesskap – både som sted og som prosess – åpen for alle uten diskriminering. Den er et sted preget av gjestfrihet ...» (pkt.85) Denne inkluderende forståelsen av kirkens vesen og oppdrag er hovedsaken i dokumentet du leser nå.

Å anerkjenne at begrensninger er en del av den verden Gud har skapt, er ikke å fornekte at det å leve med begrensninger er del av tvetydigheten i vår virkelighet. Men det er en erkjennelse av at denne tvetydigheten og disse begrensningene ikke bare gjelder *noen* mennesker. Paulus skriver: «Helt til denne dag sukker og stønner alt det skapte, som i fødselsrier.» (Rom 8,23) Å være menneske er å leve et liv preget av tilværelsens skrøpelighet og begrensning. Som alle andre opplever mennesker med nedsatt funksjonsevne begge sider av livet: Sorg, tap og smerte, så vel som glede, begeistring og velsignelser. I Guds kjærlige blikk er det irrelevant å bruke den kategoriske inndelingen mellom mennesker med og uten funksjonsnedsettelse.

Målet vårt er å hjelpe den verdensvide, økumeniske familien til å se de ugudelige

konsekvensene av å opprettholde slike inndelinger i måten vi utformer både vår praksis og våre institusjoner. Kirkene våre har, som vi alle vet, fortsatt en lang vei å gå, på tross av noen inspirerende lyspunkt. Det er fortsatt mye ugjort i arbeidet for å skape en kirke av alle og for alle.

Fellesskap og kommunion³

Alt er skapt i Kristus, og i ham blir alt holdt sammen (Kol 1,16-17). Denne bekjennelsen er utgangspunktet for å forstå hva det betyr at kirken er kalt til å være et fellesskap av alle og for alle. I *Kirken – På vei mot en felles visjon* står det: «Kommunionen – som har selve Den hellige treenighetens liv som sin kilde – er både den gaven som Kirken lever av og på samme tid den gaven som Gud kaller Kirken til å gi til en såret og splittet menneskehet, i håpet om forsoning og helbredelse» (pkt.1).

Kommunionens gave foregripes når kirken bekjenner at vi er skapt i *Kristus*. Å være skapt slik betyr ikke bare at vi er villet av Gud for å kunne respondere på hans kjærlighet, men også at Gud oppfyller denne hensikten gjennom Kristi verk, slik kirken bekjenner. Dette er kjernen i evangeliet som kirken er tuftet på.

Når vi har fått gaven å være til, blir vi bedt om å svare på Guds invitasjon, som er «å elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din kraft og av all din forstand.» (Luk 10,27) Vår livsvandring handler om å søke å leve i ansvarlig lydighet mot dette kallet. Ofte er det en vandring der vi får motstridende oppgaver, nettopp fordi vi har de begrensninger vi har: Vi må både akseptere og stå imot; lære og lære bort; forsone og kjempe. Vi vet at menneskelige fellesskap stadig brister under disse motsetningene, noe som ofte resulterer i utestenging av bestemte mennesker.

Kirken vet at Gud er trofast og tålmodig på tross av menneskers ulydighet. Når fellesskap brytes ned, kaller Gud kirken til å gjenopprette, ved å gi Den hellige ånd som gave. Vi setter pris på at kirken i sin søken etter å gjenopprette fellesskap, har lært at det er mye å vinne ved å lytte til de marginaliserte stemmene den har i sin midte. Denne lærdommen gjelder også stemmene til mennesker med nedsatt funksjonsevne der de er i sine lokale menighetsfellesskap.

Så snart kirkene lærer seg å lytte til disse stemmene, vil de oppdage de mange gavene disse menneskene har å dele, blant dem gaver som har vokst fram gjennom erfaringene av å leve med funksjonsnedsettelse. Det kan være talenter

og ferdigheter som er utviklet gjennom utdanning og opplæring, i ulike akademiske studier, i næringsliv eller kunst. Andre gaver kan også deles, som f.eks. når mennesker med sterkt nedsatt intellektuell funksjonsevne deler gaver som tilknytning og tilstedeværelse med de som gir støtte og omsorg. Som talspersoner for personer med nedsatt funksjonsevne framholder vi særlig disse menneskenes nærvær som en gave til kirken, en gave som er avgjørende for kirkens liv og fellesskap.

Kristi kropp

Guds gaver til kirken er gitt til hver enkelt av dens medlemmer, selv om noen ses på som ubetydelige i andres øyne. Vi har allerede vist til bildet av kirken som Kristi kropp fra 1 Korinterbrev 12. Som en kropp består kirken av mange lemmer, og alle bidrar på ulikt vis til helheten. Noen deler sees på som sterkere, andre sees på som svakere.

Paulus skriver om hvordan noen deler av kroppen som synes de er mest verdt skammer seg over og vil skjule andre deler av kroppen (1 Kor 12,23). Men Gud har satt sammen Kristi kropp slik at nettopp disse delene er helt uunnværlige. Derfor skal de spesielt æres og respekteres og få anerkjennelse for sine avgjørende bidrag (1 Kor 12,24).

Når Gud har satt sammen Kristi kropp slik, er det viktig å forstå at Første Korinterbrev ikke tegner opp en moralsk framtidvisjon eller et slags ideal for kirken. Som det slås fast i *Kirken – på vei mot en felles visjon*: «Kristne tror og bekjenner i trosbekjennelsen at det er en uløselig forbindelse mellom Guds verk i Jesus Kristus ved Den hellig ånd og Kirkens realitet.» (pkt.3) Å forkynne at kirken er Kristi kropp er derfor ikke en moralsk visjon, men en bekjennelse av hva vi har tatt imot.

Denne altomfattende forståelsen av Kristi kropp som Guds gave, rotfestet i fellesskapet mellom medlemmene og Gud, tvinger kristne til å stå sammen med de undertrykte og utstøtte.

«Den verden som “Gud elsket så høyt”, bærer sårene fra problemer og ulykker som roper etter kristnes medlidende deltakelse. Kilden til deres sterke engasjement for verdens forvandling ligger i deres kommunion med Gud i Jesus Kristus. De tror at Gud som er fullkommen kjærlighet, barmhjertighet og rettferdighet, kan virke gjennom dem i Den hellige ånds kraft» (*Kirken – på vei mot en felles visjon*, pkt.64)

Derfor kan ikke kristne som Jesu Kristi disipler la være å utfordre politiske

myndigheter når deres beslutninger ikke respekterer menneskeverdet.

I lys av dette kallet bekjenner kristne sin tilkortkommenhet og sine feil, og ber om den tilgivelsen som evangeliet lover. Denne bekjennelsen inkluderer erkjennelsen av at vi ofte ikke klarer å ta inn over oss hva det betyr å være et tilgitt folk. Det er også en erkjennelse av at vi i kristne fellesskap fortsatt bygger eller opprettholder murer og stengsler som ekskluderer andre medlemmer fra Kristi kropp.

Siden vi er et tilgitt folk behøver vi ikke murer som skiller oss, for det finnes ingen forskjeller mellom mennesker som vi trenger å frykte. For å lære å leve som et tilgitt folk, og med takk kunne ta imot den gaven som menneskelige mangfold er, trenger vi Guds fellesskap gjennom Den hellige treenighets sakramentale gave.

Denne sakramentale gaven er Kristi kropp, som ble brutt for hver og én av oss. I nattverdliturgien inviteres vi til å løfte våre hjerter til Herren og lovprise ham. Om vi hittil har mislyktes i å være et inkluderende fellesskap av Kristi kropp, minner nattverden, kommunionens sakrament, oss om hva vi har mottatt. «Mine søsken: Når dere kommer sammen for å holde måltid, så vent på hverandre!» (1 Kor 11,33) Dessuten, når vi vil gi våre gaver til Gud, bes vi om først å forsone oss med våre brødre og søstre: «Om du bærer offergaven din fram til alteret og der kommer til å tenke på at din bror har noe imot deg, så la gaven ligge foran alteret og gå først og bli forlikt med din bror. Så kan du komme og bære fram offergaven din!» (Matt 5,23-26) Hvordan skal vi kunne gi vår lovsang, bønn og gaver til Gud hvis vi forblir i konflikt med våre brødre og søstre, hvis vi diskriminerer dem, isolerer dem eller behandler dem dårlig?

Slik er kristne kalt til å overvinne all slags splittelse i nattverden. Kirkenes Verdensråd uttrykker det slik i *Dåp, nattverd og embete*: «Kristne er kalt i nattverden til å leve i solidaritet med de utstøtte og til å være tegn på Kristi kjærlighet, han som levde og døde for alle og som nå gir seg selv i nattverden.»⁴ Dette er Gudsfellesskapets gave, som kirken lever ved.

Hvis ikke kirken inkluderer alle gudgitte medlemmer, gjenspeiler den ikke Kristi kropp. Når kristne frarøver andre mennesker gaver som Gud mente skulle være en del av skapelsen, kommer de til kort i å gi Gud ære. Når kirken anerkjenner de som har erfaring med å leve med funksjonsnedsettelse, styrkes den i å oppfylle sitt kall. Arbeidet for å få bukt med alle former for utestengning og diskriminering blant Guds folk, er en del av den enheten kirken søker, og som Jesus ber om, for at verden skal tro (Joh 17,21).

Livets gave

Fått i gave

Når vi anerkjenner at å være er skapt av Gud er et uttrykk for Hans kjærlighet, utvides vår forståelse av livet. Kristne bekjenner at livet kommer fra Gud, og at Han mente det skulle være en gave til oss. I denne sammenheng kan det å snakke om gaver være både et virkningsfullt og et problematisk uttrykk. Er en medfødt funksjonsnedsettelse en gave? Noen mennesker som lever med funksjonsnedsettelse vil si at det er det, andre at det ikke er det.

Å se på funksjonsnedsettelse som en del av gaven å være til er ofte forbundet med en opplevelse av personlig identitet: «Det at jeg er blind, er ikke en tilstand jeg har. Jeg er blind, og det er del av den jeg er». Noe lignende kan sies om Downs syndrom. En kan ikke skille personen fra syndromet, for uten det ville den personen opphøre å eksistere som den hun eller han er. De ville miste sin identitet.

Andre er imidlertid ikke enige i dette: «Selv om jeg fullt ut har akseptert at cerebral parese er en del av meg, ser jeg ikke på den som en gave. Visse ting som er viktige for meg, som å kunne snakke godt, er ganske vanskelig på grunn av min funksjonsnedsettelse.»

Kanskje kan det være nyttig å forsøke å utvide spørsmålet. Når vi snakker om «gaver» i denne sammenhengen handler det ikke nødvendigvis om en *bestemt* tilstand. Et bredere perspektiv hjelper oss å anerkjenne at gaven er (i) personen med nedsatt funksjonsevne, heller enn funksjonsnedsettelsen som sådan. Mennesker med nedsatt funksjonsevne er mye mer enn funksjonsnedsettelsen de lever med, enten det er Downs syndrom, blindhet, cerebral parese eller hva som helst annet.

Når vi fokuserer på mennesket heller enn funksjonsnedsettelsen, blir vi i stand til å se at alle mennesker har gaver og talenter som gjør dem i stand til å forholde

seg til sine omgivelser, uansett hva slags forutsetninger de har. En slik måte å se funksjonsnedsettelse på gjør at vi oppdager at hvert menneske har gaver andre kan ha bruk for. Denne erkjennelsen peker også på at gaven er ment for fellesskapet. Vi er gaver til hverandre.

Å snakke om gaver kan også forstås enda bredere. Det gjelder ikke bare en spesiell tilstand, eller en person med en spesiell tilstand; men *livet i seg selv*. Forstått slik er livets gave det å være til, å være i live. Det er riktignok viktig å merke seg at dette ikke er en isolert tilstand. Livets gave inkluderer familie, et sted vi føler oss hjemme, og med mennesker som aksepterer oss og gir oss tilhørighet. Men gaven kommer også med motsetninger, begrensninger og sorger.

For noen mennesker rekker ikke potensialet deres særlig lenger enn til det å være i live, som i tilfeller med alvorlig intellektuell funksjonsnedsettelse eller alvorlig utviklingshemming¹. Men selv i disse tilfellene kan det finnes gaver som andre mennesker har behov for, som gaven det er å være til stede, eller evnen til å svare på oppmerksomhet eller uttrykke tilknytning, eller kroppens fredfulle respons på omsorgen fra andre mennesker.

Sosioøkonomisk nød

I nyere tid har en av årsakene til tilsidesettingen av mennesker med nedsatt funksjonsevne vært oppfatningen at de ikke er i stand til å være produktive samfunnsborgere. Fortsatt preger økonomiske forhold forståelsen av rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse.

I møte med strukturer som marginaliserer mennesker med funksjonsnedsettelse av økonomiske årsaker, vet kristne, eller burde kristne vite, at Guds nådes økonomi er større enn produksjonsøkonomien. I den guddommelige økonomien måles ikke menneskers gaver og talenter i henhold til økonomisk produktivitet, men i henhold til den rollen de har i oppfyllelsen av Guds hensikt med skapelsen. Som det hevdes i *Kirken – på vei mot en felles visjon*:

¹ Alle mennesker har et potensiale. Ofte vet man ikke fullt ut hvilket potensiale mennesker har, særlig når det gjelder personer uten talespråk. Derfor er det viktig å være særlig oppmerksom og bevisst den enkeltes potensiale, jfr. også pkt. 61.

«Kirken omfatter alle sosio-økonomiske klasser. Både rike og fattige har behov for den frelsen bare Gud kan gi. Etter Jesu eksempel er Kirken kalt og utrustet på en særskilt måte til å dele skjebne med dem som lider, og sørge for de trengende og marginaliserte.» (pkt.66)

Menneskelivet har dermed alltid disse to komponentene: først potensialet til hvert enkelt individ, og dernest omstendighetene som det skal utvikles i. Det er mulig å skjelne mellom disse to komponentene, men de kan ikke skilles fra hverandre. De er ofte sammenvevde og gjensidig avhengige. Underernærte barn har større risiko for fysisk og mental funksjonsnedsettelse som følge av familiens fattige kår, og kan dermed få hjerneskader som er forårsaket av de sosioøkonomiske forholdene de vokser opp i. På denne måten er kognitive funksjonsnedsettelse hos mange barn en konsekvens av sosiale, ikke-biologiske forhold. Som kristne må vi spørre oss selv i hvilken grad vi er medansvarlige for at så avskyelige sosioøkonomiske forhold fortsatt finnes.

Det å bo i urbane samfunn heller enn på landsbygda kan også innebære at man er mer utsatt. Det gjør oss kollektivt ansvarlige for skader på uskyldige barn forårsaket av ting som landminer, narkotikamisbruk eller hivsmitte. Vi har et kollektivt samfunnsansvar for skader på barn født i fattigdom. Over hele verden forsøker kristne fellesskap å finne måter å bære sin del av ansvaret for dette.

Når mennesker lever i vanskelige sosioøkonomiske forhold, kan det å snakke om hva man har fått i gave, være krevende. Gaver blir gjerne verdsatt for den spesielle opplevelsen de lover. Men hva er livets gave for et menneske som er født inn i negative sosiale og økonomiske forhold? Hva med mennesker som er født inn i ekstrem fattigdom, under folkemord, eller med rusavhengige foreldre? Et liv under slike forhold må lede oss til å spørre hva livets gave *er til for*?

Vi må ærlig innrømme at livets gave ikke frir oss fra erfaringer av at livet kan gå i stykker. Den beskytter heller ikke mot urettferdighet. Familie, nabolag, lokalsamfunn, nasjon, stat og storsamfunn kan alle mislykkes i å gi det som trengs for et verdig liv. Men å se menneskelivet som Guds gave kan beskytte mot likegyldighet og fordommer. Gaven å være til blir synlig når Guds skapninger blir sitt ansvar bevisst i å støtte og utvikle andres gaver og talenter.

I lys av dette ansvaret må vi erkjenne at de fleste mennesker med funksjonsnedsettelse er økonomisk dårlig stilt og har dårlige levekår og jobbmuligheter. Når sosiale støtteordninger mangler, må familiene ofre mye. Å ha

ansvar for en person med funksjonsnedsettelse kan kreve mye tid og ressurser, og kan begrense foreldre og søskens muligheter til å ha inntektsgivende arbeid.

Fattigdom og mangel på muligheter er i dag virkeligheten for den overveldende majoriteten av personer med funksjonsnedsettelse og deres familier i dag. Det er vanskelig å fullt ut forstå konsekvensene dette har, uten også å se på de økonomiske forskjellene mellom samfunn.

For eksempel vil en sammenligning mellom levestandarden til en person med funksjonsnedsettelse i det økonomiske nord og levestandarden til en person uten funksjonsnedsettelse i det økonomiske sør vise at førstnevnte i gjennomsnitt er «bedre stilt» enn sistnevnte. Like fullt opplever mennesker med funksjonsnedsettelse i det økonomiske nord store mangler i livskvalitet sammenlignet med gjennomsnittlige medlemmer av deres eget samfunn.

Medisinsk teknologi

Sosial rettferdighet er også knyttet til andre aspekter ved personlig livskvalitet. Mennesker med funksjonsnedsettelse kan oppleve det vanskelig å få tilgang til tilrettelagt helsehjelp, særlig i katastrofeområder eller områder med høyt voldsnivå. Det samme kan sies om tilgangen til utdanning. Uten muligheter til å få yrkesopplæring opplever mennesker at deres gaver og talenter går til spille. Sammenlignet med andre i sine omgivelser, opplever mange mennesker med funksjonsnedsettelse å være dårligere stilt – uansett samfunn. Like muligheter mangler i stor grad.

Rettferdighetsspørsmål gjør seg spesielt gjeldende i lys av den raske globale utviklingen av medisinsk teknologi for kunstig reproduksjon. Kombinert med genetisk seleksjon og testing, gir kunstig reproduksjon kommende foreldre muligheten til «informerte valg» rundt spesifikke genetiske egenskaper hos fosteret.

Når litteraturen innen bioetikk tar opp moralske dilemmaer i denne utviklingen, begrunnes ofte denne testingen og utredningen med et fokus på det som kalles «genetiske feil». Og praksisen forsvares med å legge vekt på «livskvalitet». Argumentasjon om livskvalitet er imidlertid problematisk, all den tid den underbygger ideen om at noen funksjonsnedsettelse fører til liv som ikke er verdt å leve.

Noen bioetikere i Vesten argumenterer for dette ut fra en distinksjon mellom det å «være i live» og det å «ha et liv». Mens det å være i live er noe mennesker har

felles med alle levende skapninger, er det å ha et liv særegent for mennesker. Det kjennetegnes da av evnene knyttet til forstand og vilje. Og de som har disse evnene, kan sette seg mål, legge planer, revurdere dem, endre dem, jobbe for dem og så videre.

Ut fra en slik differensiering vil man da påstå at verdien av et menneskeliv avhenger av tilstanden av å «ha et liv», fordi det er dét som konstituerer menneskers individuelle identitet. Det er evnen til å søke å nå sine mål og alt man setter pris på her i livet, som gir livet verdi. Med andre ord, livets verdi er avhengig av evnen til å verdsette livet.

Konsekvensene av en slik argumentasjon er at det å «være i live» ikke lenger har noen verdi i seg selv. Livet er verdifullt for mennesker ut fra hva de evner å gjøre med det. Derfor vil disse bioetikerne hevde at vi må gå bort fra tanken om «livets ukrenkelighet», fordi den innebærer en verdsetting av livet basert på det å «være i live».

Kristne motargumenter mot et slikt bioetisk standpunkt uttrykker noen ganger tanken om livets ukrenkelighet som at livet i seg selv er hellig. Da glemmer de imidlertid ofte å skjelne mellom det skapte og Skaperen. Menneskelivets verdi har en opprinnelse. Den er basert på det faktum at livet er Guds gave til menneskeheten. Slik beholder læren om livets ukrenkelighet sin betydning i kristen teologi.

Kirken bekjenner at alt er blitt skapt i Kristus, og i ham blir alt holdt sammen (Kol 1,16). Meningen med våre liv ligger da i Guds handling. Derfor forkynner kirkens tro det gode i det å «være til». Vi vektlegger menneskelivet som Guds gave i skapelsen, og derfor stiller vi oss spørrende til bioetiske standpunkt som baserer livets verdi på kvaliteten i kropp eller forstand. Vår overbevisning er heller at kvaliteten av våre liv er ugjenkallelig grunnfestet i Guds kjærlighet. Hvis vi ikke løfter frem det gode i det å simpelthen være til, mister troen vår selve grunnlaget for i det hele tatt å kunne snakke om håp.

Effekten av å erstatte oppfatningen om «livskvalitet» med tanken om «livets ukrenkelighet» må ikke undervurderes. Det bioetiske standpunktet som er beskrevet ovenfor, er et produkt av en kulturell kontekst med fri markedsøkonomi, hvor det er mulig å «produsere designbabyer». I denne konteksten kan aborttallene være skremmende høye, slik de for tiden er for ufødte barn diagnostisert med Downs syndrom.

Det underliggende budskapet i denne utviklingen i kunstig reproduksjon er at «liv med funksjonsnedsettelse» ikke er ønsket og bør forhindres fra å bli til. Når denne utviklingen forsvares og begrunnes som «reproduktiv frihet», overser en effekten et

slikt budskap har på mennesker med funksjonsnedsettelse og deres familier.

I lys av disse trendene må kirken ta på seg rollen å forsvare mennesker med nedsatt funksjonsevne og kjempe for deres plass og framtid i samfunnet. Menneskelig reproduksjon har blitt invadert av en kommersialisert forståelse av «foretrukne» barn i et markedsøkonomisk perspektiv. I praksis er det en innføring av en slags «arvehygiene nedenfra». Med tanke på at genetikk sjeldent tas på alvor som kilde til splittelse og konflikt, oppfordrer vi Kirkenes Verdensråd til å ta ansvar på dette feltet. Og vi minner om det som ble sagt i *Kirken – på vei mot en felles visjon*:

«Kirken forkynner evangeliets ord om håp og trøst, og er virksom med medlidenhet og barmhjertighet (jf. Luk 4,18-19). Den er utsendt for å helbrede og forsone brutte menneskelige relasjoner, og å tjene Gud i forsoningens tjeneste blant dem som er splittet av hat og fremmedgjøring (jf. 2 Kor 5,18-21).» (pkt.66)

Den norske kirke, en norske kirke, Bo Mathisen

Sårbarhet, begrensning og helbredelse

Å akseptere den menneskelige tilstanden

Tendensene vi ser i reproduktiv teknologi avslører hvordan dagens samfunn tilsynelatende er ute av stand til å se på sårbarhet, begrensning og tap som en uløselig del av det å være menneske. Det kan forklare frykten for å leve med en funksjonsnedsettelse. I offentlighetens lys er personer med funksjonsnedsettelse en påminnelse om sårbarhet, noe samfunnet forsøker å håndtere ved å beskrive dem som mennesker med «spesielle behov».

Utsiktet forsterker de institusjonelle ordningene som er etablert for å støtte mennesker med «spesielle behov», den utbredte oppfatningen at sårbarhet er en egenskap forbeholdt en bestemt gruppe mennesker. Slik er det ikke. Sårbarhet er en del av det å være menneske. Mennesker er sårbare i seg selv. Å knytte sårbarhet kun til mennesker med funksjonsnedsettelse, skaper et falskt inntrykk av at de uten funksjonsnedsettelse er sterke og klarer seg selv.

Bevegelsen som kjemper for rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse har tatt til motmæle og hevdet at «funksjonsevne» ikke er en stabil tilstand for noen av oss. Å leve uten noen funksjonsnedsettelse er bare midlertidig. De fleste av oss, om ikke alle, vil oppleve funksjonsnedsettelse en eller annen gang

i livet. Med utgangspunkt i likhet, er det i alles interesse å inkludere personer med «funksjonsnedsettelse» i samfunnet. Men i kristen teologi begrunnes en slik inkludering ikke først og fremst gjennom egeninteresse, men fordi «evner» ikke er permanente gjennom livet, sett i lys av alle skapningers forgjengelighet og begrensning.

Begrensning

Det er ikke dermed sagt at «sårbarhet» er et ikke-tema for personer med funksjonsnedsettelse. Mennesker prøver ofte å skjule sårbarheten sin, både for seg selv og andre. Skader og sår gjør vondt, det er det ingen grunn til å benekte. Det gir heller ingen mening å romantisere sårene mennesker bærer med seg. Vi har allerede henvist til Romerne 8 der Paulus skriver at alt det skapte sukker og stønner (se pkt.41). Menneskets eksistens er preget av strevet det er å være forgjengelig. Løftet om en ny skapelse er ennå ikke oppfylt. Det vises blant annet i det faktum at vi som mennesker fortsatt opplever motgang, blir syke og dør.

Disse refleksjonene bringer oss tilbake til spørsmålet om begrensning. Vi kan ikke snakke om «gaven å være til» uten å også ta opp begrensningen i vår tilværelse som Guds skapninger, og anerkjenne hele menneskehetens lidelse og klage. Begrensning er basis for vårt behov for hverandre og vårt behov for Gud. Den berører ikke kun enkelte individer, men angår oss alle som Guds folk i en sønderbrutt verden.

Det er dette Bibelen mener med å si at livet fra Gud er en skatt i leirkrukker (2 Kor 4,7). For kirken er det avgjørende viktig å forstå dette som noe vi står sammen om. Som det ble sagt i *En kirke av alle og for alle*:

«I holdningene og handlingene våre mot hverandre, må det bærende prinsippet alltid være overbevisningen om at vi er ufullstendige, helheten mangler, uten gavene og talentene til alle mennesker. Vi er ikke et helt fellesskap uten hverandre. Å skape gehør for å inkludere personer med funksjonsnedsettelse er ikke noe kristne kirker kan velge å gjøre skulle de ønske det. Det er et definerende karaktertrekk ved kirken.» (pkt.87)

Når vi anerkjenner våre begrensninger som del av vår tilværelse som Guds skapninger, må vi også akseptere uforutsigbarhet som del av vår erfaring. Som forgjengelige skapninger utsettes vi for muligheten at alle slags farlige hendelser kan inntreffe. Dette gjelder like mye mennesker som midlertidig lever uten funksjonsnedsettelse, som det gjelder mennesker med funksjonsnedsettelse.

Samtidig er det slik at personer med nedsatt funksjonsevne og deres familier ofte har mer erfaring med livets uforutsigbarhet enn andre har. De vet hva det vil si å få livet snudd opp ned av det uventede. I *En kirke av og for alle* beskrives det slik:

«Vi har befunnet oss på grensen mellom det som er kjent, og det som fortsatt er ukjent, hvor vi bare kunne lytte og vente. Vi har sett frykt og død i øynene og kjenner vår egen sårbarhet. Vi har møtt Gud i det tomme mørket, der hvor vi innså at vi ikke har kontroll, der hvor vi lærte å stole på Guds nærhet og omsorg. Vi har lært å gi og å ta imot med glede, og å glede oss over øyeblikket. Vi har lært å bevege oss i nytt terreng; vi har lært oss nye og uvante måter å innrette livet på. Vi har lært å være fleksible og kreative, og å bruke oppfinnsomheten vår til å løse nye problemer.» (pkt.54)

Mange mennesker med nedsatt funksjonsevne kjenner denne tvetydigheten på kroppen og har lært å bli motstandsdyktige. Men slike seire vinnes ikke lett. Møtet med funksjonsnedsettelse kan være veldig smertefullt, ikke nødvendigvis fysisk, men mentalt, og særlig i den tidlige fasen. Egne forventninger, eller familienes forventninger, blir kullkastet. Uansett hvilken form funksjonsnedsettelsen har, vil den alltid bety at noen muligheter går tapt for alltid.

I lys av disse erfaringene fastholder vi at *hvert eneste* menneske med nedsatt funksjonsevne kan finne fred i å søke Gud. På en eller annen måte har alle kjempet med Gud intellektuelt og fysisk for å finne en slik fred. Noen har evnen til å skrive om dette. Andre viser denne freden gjennom sin nådegave til å vise kjærlighet og godhet mot dem som støtter dem. Personer tilsynelatende uten intellektuelle evner kan også finne fred i Gud. Når det er slik, kan kirken sannelig finne måter å ta imot de gavene disse menneskene har å gi. Gud elsker hver og en og gir alle mulighet til å svare på den kjærligheten.

I denne sammenhengen blir vi minnet om historien om Jakob som kjempet med Gud (1 Mos 32,24-26). I sine kamper med Gud kan personer med funksjonsnedsettelse stille de samme spørsmålene: Hvorfor meg? Er det en mening med min tilstand? Disse spørsmålene gjenspeiler også oppfatningen at det å ha en «funksjonsnedsettelse» sees på som en tragedie. Dette til tross for at mange mennesker med nedsatt funksjonsevne lever gode liv, ikke så ulikt andre mennesker. Men det kan ta tid å oppdage og erkjenne at funksjonsnedsettelse ikke nødvendigvis er en tragedie.

Siden mennesker har forskjellige kulturelle bakgrunner, må alle finne sin egen vei for å akseptere sine funksjonsnedsettelse. Noen har hatt dem fra de ble født, enten genetisk eller gjennom komplikasjoner ved fødselen, mens andre har vært

utsatt for ulykker, eller de har mistet funksjonsevne senere i livet. Tragiske tap av håp og forventninger overvinnes ved å lære å finne et nytt selv. Dette kan være en smertefull kamp, med en framtid som føles ukjent og skremmende i det øyeblikket en opplever å miste funksjonsevne. Opplevelsen av tragedie er reell når man innser at funksjonsnedsettelsen er uunngåelig, fordi den kommer før man har oppdaget hvordan den opplevelsen kan overvinnes.

Kirker må ta denne erfaringen på alvor og støtte mennesker i deres klage over å rammes av livets uforutsigbarhet. Sorgen kan være overveldende, særlig i tilfeller hvor mennesker pådrar seg funksjonsnedsettelse som følge av hjerneskader etter ulykker. I slike tilfeller blir livet aldri det samme igjen og framtiden er skremmende usikker. Andre kan også kjenne på slike erfaringer, som for eksempel foreldre til barn som utvikler fysiske eller mentale funksjonsnedsettelse. Det tar tid å sørge over det som er tapt. Desto viktigere er behovet for tålmodige og tilstedeværende venner. Mange mennesker forteller at de har blitt skuffet over sine menighetsfelleskap i slike perioder.

Sårbarhet

Det første vi kan si i denne sammenhengen er at Gud gjennom Jesus Kristus ble menneske. Dette kommer til uttrykk i inkarnasjonen. Ved å ta på seg oppdraget å leve blant sine skapninger og deretter dø for dem, omfavnet Gud gjennom Jesus Kristus sårbarheten i menneskets eksistens, for å forløse den. Ved å sende sin sønn i kjærlighet til verden (Joh 3,16), har Gud akseptert forgjengelighetens begrensninger som del av mennesket eksistens.

I inkarnasjonen ser vi hvordan Guds sårbarhet er vevd sammen med Gud kjærlighet. Når Gud aksepterer og helbreder oss fra våre selvpåførte lidelser, gjøres det gjennom hans kjærlighet, der han blir sårbar for muligheten for å bli sveket. Derfor sies det at ved hans sår har vi fått legedom (Jes 53,5).

Gud er kjærlighet (1 Joh 4,8). Det betyr at han utsetter seg for sårbarhet. Mange steder i Bibelen, særlig i profetbøkene, hører vi om Gud som sørger eller blir sint over å bli avvist. «Jeg vil straffe henne for de dagene da hun tente offerild for Baal-gudene, pyntet seg med ringer og smykker og gikk etter sine elskere, men glemte meg.» (Hos 2,13)

Sammenhengen mellom Guds kjærlighet og Guds sårbarhet gjelder også oss

mennesker. En del av det å elske er å gjøre oss sårbare overfor den andre. Når vi gir oss selv i kjærlighet, ønsker vi å elskes tilbake. Men vi kan ikke pålegge et annet menneske å elske. Det betyr at når vi elsker, risikerer vi alltid å bli oversett eller avvist. Å elske er en fri handling. Derfor er det ingen garanti for å bli elsket tilbake.

Slik er sårbarhet helt sentralt i Guds verden. Dette vitner Paulus om i brevet til korinterne der han skriver om sin egen funksjonsnedsettelse:

«Tre ganger ba jeg Herren at den måtte bli tatt fra meg, men han svarte: 'Min nåde er nok for deg, for kraften fullendes i svakhet.' Derfor vil jeg helst være stolt av mine svakheter, for at Kristi kraft kan ta bolig i meg. Og derfor er jeg fylt av glede når jeg for Kristi skyld er svak, blir mishandlet, er i nød, i forfølgelser og i angst. For når jeg er svak, da er jeg sterk.» (2 Kor 12,8-10)

Når vi alle lever med sårbarhet, er ikke den som har funksjonsnedsettelse et unntak i en ellers problemfri tilværelse. «Kristi kraft» som tar bolig i apostelen, springer ut fra erkjennelsen at «tornen i kroppen» er en del av det å være skapt. Det samme budskapet finner vi i Paulus' hymne i brevet til filipperne, der han sier om Kristus at «han var i Guds skikkelse og så det ikke som et rov å være Gud lik, men ga avkall på sitt eget, tok på seg tjenerskikkelse og ble mennesker lik.» (Fil 2,6-7)

Når Kristi kraft bor i oss, kan vi bevisst anerkjenne at menneskelivet eksponerer oss for sårbarheten som er en del av det å være skapt. Da gir det ikke lenger mening å argumentere for å inkludere personer med nedsatt funksjonsevne og deres familier ut fra egeninteresse. Gud har selv omfavnet den forgjengelige menneskelige tilværelsen med alle dens brister og begrensninger.

Veldedighet

Ofte har veldedighet vært den viktigste motivasjonen for å hjelpe mennesker med spesielle behov. De ble passet på og tatt hånd om som et uttrykk for barmhjertighet i praksis. På den måten ble mennesker som trengte støtte ansett som et «redskap» for veldedighet. De ble sett på som Guds gave som gjorde det mulig for kirkens medlemmer å vokse i utøvelsen av kristne dyder. De siste tiårene har bred dokumentasjon bekreftet at det å være et middel for veldedighet, ikke har vært noen velsignelse for personer med nedsatt funksjonsevne og deres familier. Det har oftere vært nedverdiggende og ydmykende.

De som kjemper for rettighetene sine, blir ofte provosert av forestillingen om

veldedighet, også i kirkelig regi. De ønsker å bli verdsatt for det de har å bidra med, heller enn å bli tatt imot som mennesker i nød som gir anledning for andre til å praktisere sine kristne dyder. Her også har kirken mye å hente fra bildet av Kristi legeme i Første Korinterbrev.

For å bruke Paulus sitt bilde så setter ikke øyet pris på øret fordi det vil hjelpe på synet, men fordi de sammen med alle de andre kroppsdelene er kalt til å være Kristi kropp. Kirkens kall er å være tegn på og tjener for Guds plan om å sammenfatte alt det skapte til fellesskap under Kristi herrevelde (se Ef 1,10). Kirken kan bare leve ut dette kallet når den lærer å verdsette alle medlemmenes gaver.

Helbredelse

I religiøs tenkning rundt funksjonsnedsettelse er spørsmålet om helbredelse et stadig tilbakevennende tema. Når personer med funksjonsnedsettelse ses på som gaver til Kristi kropp, hvordan kan helbredelse da være et tema? Hvordan skal vi forholde oss til det faktum at mange av disse menneskene selv påstår at de hverken ønsker eller trenger å helbredes fra sin funksjonsnedsettelse?

I lys av dette strever mange med det som kalles «helbredelsesfortellingene» i Det nye testamentet. Ikke bare forteller evangeliene historier om hvordan Jesus helbredet. De gir også uttrykk for at dette var en viktig del av hans gjerning. Vi må spørre oss om det også var Jesu forståelse.

I tillegg finnes det fortsatt en utbredt oppfatning blant religiøse mennesker at funksjonsnedsettelse har sammenheng med synd. Men når de fleste teologiske retninger i dag avviser en slik tolkning, betyr det at helbredelsesfortellingene ikke har mer å si oss? Er de historier om det å bli frisk, slik de ofte leses, eller handler de om helbredelse på en annen måte? Er de for eksempel historier som handler om tro og helbredelse som gjenoppretter fellesskapet med Gud i Kristus, og er de et tegn på gudsriket og det nye livet som overgår kroppslige begrensninger i tid og rom?

Når vi forbinder funksjonsnedsettelse med helbredelse i betydningen det å bli frisk, antar vi også at funksjonsnedsettelse fører til et liv fullt av lidelse. Det kan vise seg å være en arrogant antagelse. Vi har sett at de som arbeider for rettferdighet svarer på slike antagelser med slagordet «Ingenting om oss uten oss» og insisterer på retten til å fortelle sine egne historier.

Mange troende mennesker med nedsatt funksjonsevne har fortalt at helbredelsesfortellingene og tolkningene av dem har vært en grunn til å vende seg bort fra kirken. Disse historiene har blitt brukt for å behandle personer med funksjonsnedsettelse og familiene deres som passive mottakere av medfølelse, med behov for helbredelse og tilgivelse. På bakgrunn av det som hittil er sagt i dette dokumentet, kan vi slå fast at det er teologisk uholdbart. Vi er alle mennesker skapt i Guds bilde. Derfor lever vi alle, også personer med funksjonsnedsettelse, innenfor nådens økonomi. Det kan ikke funksjonsnedsettelse som tilstand endre på.

For øvrig, dersom det å bli frisk var det avgjørende elementet i helbredelse, ville vi måtte konkludere med at Paulus' fremstilling av Kristi kropp, der *alles* gaver er nødvendige, bare er en tom påstand. Tar vi inn dette perspektivet, forstår vi bedre behovet for helbredelse som et spørsmål om gjenopprettelse av fellesskap med Gud. «Helbredelse» viser til sår som er påført gjennom ekskludering av mennesker ved å sende dem bort. Ifølge Paulus' bilde er helbredelse nødvendig når foraktede medlemmer har blitt fjernet fra Kristi kropp.

I tråd med det som er sagt i de foregående kapitlene, så vet kirken, eller bør den vite, at som et tilgitt folk kan den ikke holde enkelte mennesker utenfor som uønskede. Dette gjelder alle med funksjonsnedsettelse, og blant dem bør særlig personer med nedsatt kognitiv funksjonsevne nevnes. Det er en del av kirkens oppdrag å ønske hver og en velkommen med de funksjonsevner de måtte ha, og ikke på tross av dem.

For å illustrere dette poenget kan vi se på historien om mannen som var født blind. Jesu venner ser ut til å anta at hans blindhet er en følge av synd. Men når de så spør «Rabbi, hvem er det som har syndet, han selv eller hans foreldre siden han er født blind?», svarer Jesus: «Verken han eller hans foreldre har syndet. Men nå kan Guds gjerninger bli åpenbart på ham» (Joh 9,2-3). En tradisjonell lesning av teksten har antatt at «Guds gjerninger» peker fram mot at Jesus senere i historien helbreder den blinde mannen. Men ettersom beretningen utfolder seg, er det noe annet som åpenbares.

Fariseerne anklager Jesus for å bryte sabbaten ved å helbrede mannen på denne dagen. De forsøker å overtale mannen til å vitne mot Jesus, noe han nekter flere ganger. Han våger til og med å erte dem: «Jeg har jo allerede sagt det, og dere ville ikke høre på meg. Hvorfor vil dere høre det nå igjen? Vil kanskje dere også bli hans disipler?» (Joh 9,27). Da blir de sinte og kaster ham ut av tempelet.

Når Jesus får høre om dette, går han ut for å finne mannen. Når han finner ham, spør han: «Tror du på Menneskesønnen?» Mannen svarer: «Hvem er han, gode herre,

så jeg kan tro på ham?» Da åpenbarer Jesus seg selv, «du har sett ham, det er ham som snakker med deg». Og mannen utbryter, «Jeg tror, Herre» (Joh 9,35-38).

Mannen bekjenner at han tror Jesus er menneskesønnen. Frem til dette punktet i Johannesevangeliet har spørsmålet om denne bekjennelsen vært sakens kjerne. Fariseerne har ettertrykkelig stått imot Jesu forklaringer om sitt virke. I deres øyne er det ikke «Far» som har sendt ham slik han påstår. Det eneste fellesskapet med Gud de anerkjenner, er gjennom Moseloven, som det er deres plikt å forsvare.

Konflikten om Jesu virke viser hvordan mannen som var født blind, åpenbarer Guds gjerning ved å bekjenne at Jesus er sendt av Far. Det er akkurat dette fariseerne nekter for, og derfor sier Jesus til dem at de er åndelig blinde, på tross av at de kjenner skriftene: «Var dere blinde, hadde dere ingen synd. Men nå sier dere: 'Vi ser!' Derfor blir deres synd stående» (Joh 9,41). Når de ikke vil vedkjenne seg Jesu gjerninger, blir det tydelig at de ikke kjenner Gud.

Det sentrale spørsmålet i møte med helbredelsesfortellingene er da: Hva er det Jesus helbreder i mennesker? Vårt svar er at han helbreder den brutte relasjonen med Gud. Mennesker som sees på som «urene» på grunn av sine funksjonsnedsettelser, opplever å bli kastet ut av templet og ekskludert fra sitt religiøse fellesskap. Jesus møter dem og gjenoppretter disse relasjonene. Helbredelse handler om at fellesskapsrelasjonen med Gud og med hverandre gjenoprettes.

Når vi leser helbredelsesfortellingene, kan vi heller se på religiøse og sosiale sår enn på de medisinske. Menneskene i disse historiene opplevde utvilsomt bestemte medisinske tilstander som en del av sin funksjonsnedsettelse. Det endrer likevel ikke det faktum at helbredelsesfortellingene først og fremst handler om gjenopprettelse av relasjoner, først med Gud og så med fellesskapet. Dette ser vi for eksempel i historien om den spedalske mannen som ber Jesus om å gjøre ham ren (Mark 1,40-45), og i historien om Jesu møte med en lam mann (Mark 2,1-12).

Evangelienes fortellinger om helbredelse gir oss en tolkningsnøkkel for å tenke nytt om begrepet «funksjonsnedsettelse» slik det tradisjonelt har blitt forstått i religiøse samfunn, både i og utenfor kristenheten. Ved å lese dem som rapporter om hvordan mennesker ble friske, har mange trosfellesskap gjort «helbredelse» til et smertefullt og frustrerende tema for dem som lever med funksjonsnedsettelser. Det har ikke gått opp for leserne at disse «funksjonshemmede» menneskene trengte mye mer å bli helbredet fra sin fremmedgjøring fra Gud og andre troende, enn fra funksjonsnedsettelsen.

Kalt til å være kirke av alle og for alle

De gode nyhetene

Evangeliets gode nyheter er at Jesus gjenoppretter oss som Guds skapninger til fellesskap med ham. Uansett hvilke grunner mennesker har hatt for å ekskludere andre fra denne relasjonen, i eller utenfor kirken, er de grunnene nå avleggs. Evangeliet utfordrer de troende til ikke å vise bort dem som Gud allerede har akseptert i fellesskapet.

Jesus snur ofte opp ned på verdens tankemåte når han beskriver fornyelsen av skapelsen som evangeliet bringer. Som for eksempel når han sammenligner Guds rike med et festmåltid for de fattige.

Kanskje hadde han dette ordet av profeten Jesaja i tankene: «På dette fjellet skal Herren over hærskeene gjøre i stand for alle folk et festmåltid med fete retter, et festmåltid med gammel vin» (Jes 25,6). I Matteus' beretning har kongens fornemme gjester det for travelt til å takke ja til invitasjonen. Kongen utsetter ikke festen, men inviterer i stedet folk inn fra gatene, de mest marginaliserte i samfunnet. Jesus snakker ikke om et Gudsrike i en fjern framtid. I stedet sier han «Guds rike er nær.» Det tilbys oss alle som en virkelighet her og nå (se pkt.73 i *En kirke av alle og for alle*).

I dokumentet *Sammen på vei mot livet* står det:

«Kirken er en gave fra Gud til verden for at den kan forvandles på veien mot

Guds rike. Kirkens misjon er å gi nytt liv og kunngjøre Guds kjærlige nærvær i vår verden. Vi må delta i Guds misjon i enhet og overvinne splittelsene og stridighetene oss imellom, slik at verden kan tro og alle kan være ett (Joh 17,21). Kirken, som fellesskapet av Kristi disipler, må bli et inkluderende fellesskap. Kirken finnes for å bringe forsoning til verden og gjøre den hel. Hvordan kan kirken fornye seg, slik at den blir misjonal og samlet beveger seg mot livet i all dets fylde?» (pkt.10). Vi spør hvilket håpsbudskap vi kan finne her for personer med nedsatt funksjonsevne og familiene deres. Hva kan vi vente oss fra kirken som er kalt til å legemliggjøre Guds rike på jord?

Når alle som vil, i sannhet er invitert til kirkens gjestebud, vil det inkludere mennesker som til tider føler de blir sett på som en skam for fellesskapet. Sammen med fattige, hjemløse, syke, fengslede eller de som strever med avhengighet, finner vi personer med funksjonsnedsettelse. De er lemmer på Kristi kropp, men i kirkene våre blir de noen ganger omtalt som mennesker som trenger forbønn.

Liturgi

Slike bønner kan være godt ment, men de har likevel et implisitt budskap om at enkeltes rolle er å be for andre, mens andres rolle er å bli bedt for. Det er ikke slik vi forstår tilstedeværelsen til personer med nedsatt funksjonsevne i våre kirkelige fellesskap. De er ikke kun passive mottakere av andres forbønn. I stedet lengter de etter og forventer et kirkefellesskap hvor kategorien «funksjonshemmet» ikke lenger betyr noe. Denne forventningen angår kirkens forkynnelse, hvordan liturgien feires og hvordan evangeliet søkes å leves ut i praksis.

Det mest synlige uttrykket for kirken som fellesskap er når den samles i tilbedelse og takk for påskens mysterium. Nattverdfeiringen forutsetter forsoning og villighet til å dele mellom alle Guds barn. Den utfordrer til søken etter riktige relasjoner i sosialt, økonomisk og politisk virke. Den peker ut over fellesskapet i kirken, og ut til hele skaperverket. Som det står i Kirkenes Verdensråds dokument *Dåp, nattverd og embete*: «All slags urettferdighet, rasisme, atskillelse og frihetsberøvelse utfordres radikalt når vi har del i Kristi legeme og blod. Gjennom nattverden gjennomtrenges og fornyes hele menneskets personlighet og verdighet (...) Vi viser oss derfor som selvmotsigende deltakere i nattverdfeiringen hvis vi ikke aktivt deltar i den fortsatte forbedringen av verdenssituasjonen og av enkeltmenneskers kår.» (pkt.20)

I feiringen av fellesskapet med Gud og med hverandre, løfter nattverden fram

visjonen om skapelsens fornyelse, som nattverden er en forsmak av. I feiringen av fellesskapet er verden representert i vår takk til Gud for tegn på denne fornyelsen alle steder der hvor mennesker arbeider for rettferdighet, kjærlighet og fred (*Dåp, nattverd og embete*, pkt.22).

Her er det særlig viktig å ha fokus på personer med nedsatt kognitiv funksjonsevne. De utelates ofte som en selvfølge fra gudstjenester ut fra antagelsen at «de forstår uansett ikke det som skjer, så hvorfor bry seg?» Denne ufølsomme innstillingen overfor disse menneskene og deres familier er ukristelig. Man overser det faktum at hele mennesket er engasjert i liturgien, ikke bare intellektet. Gjennom sansene oppleves musikk og sang, liturgiske bevegelser som å knele og bøye seg, likedan kunst og bruk av røkelse. Og hver av disse uttrykksformene berører hele kroppen. Personer med nedsatt kognitiv funksjonsevne er ikke likegyldige overfor disse uttrykkene. De lar seg bevege av integriteten i den liturgien de inviteres til å delta i. De oppfatter det ekte og oppriktige engasjementet fra dem de har rundt seg og gir respons på deres hengivenhet.

Misjon

I dokumentet Sammen på vei mot livet, har Kirkenes Verdensråd sagt at dets oppdrag er å søke hele skapelsens frigjøring og forsoning, ledet av Den hellige ånd: «Kirkens misjon er å forberede gjestebudet og invitere alle mennesker til livets gjestebud. Gjestebudet er en feiring av skaperverket og fruktbarheten som strømmer fra Guds kjærlighet, kilde til liv i overflod. Det er et tegn på frigjøringen og forsoningen av hele skaperverket, som er misjonens mål.» (pkt.101)

Vi ber kirken om å invitere personer med funksjonsnedsettelse og deres familier til å delta i dette oppdraget. Ekte støtte bygger på forståelsen av at hvert menneske er et Guds barn, med eller uten funksjonsnedsettelse. Ekte støtte for personer med funksjonsnedsettelser fokuserer da ikke på behovene deres, men ønsker heller alles bidrag velkommen, så kirken blir i stand til å være Kristi kropp. Det er slik behovene til alle Guds skapninger imøtekommes.

Dette dokumentet forkynner et kall til kirken om å være en *kirke av alle og for alle*. En kirke hvor bidragene fra mennesker som lever med funksjonsnedsettelse settes pris på, og hvor de respekteres for den de er og finner støtte i fellesskapet. Vi ber kirken anerkjenne og praktisere alle menneskers likeverd og verdighet. Det er det sentrale i oppdraget å leve ut evangeliet og vitne om dets budskap i alt kirken gjør.

Etterord

Da Ecumenical Disability Advocates Network (EDAN) utarbeidet sitt første dokument, *En kirke av alle og for alle*, ledet de an i kampen mot undertrykkelse og segregering av personer med nedsatt funksjonsevne i kirke og samfunn. Da dokumentet ble utgitt i 2003, anerkjente Kirkenes Verdensråd (KV) bidraget fra EDAN i den kampen.

I årene som har gått siden da, har EDAN sett at *En kirke av alle og for alle* har vært nyttig for mange av KVs medlemskirker, og at mange teologiske høgskoler og utdanningssteder har brukt dokumentet i sin undervisning. Personer med funksjonsnedsettelse har vokst i sin rolle som forandringsagenter, også i det økumeniske fellesskapet. EDANs stilling har sånn sett endret seg. Vi ber ikke lenger om anerkjennelse fra en plass i utkanten av KV. Selv om mange personer med funksjonsnedsettelse og deres familier fortsatt strever for å bli inkludert og akseptert i kirkelige fellesskap, finnes det lovende tegn på at inkludering og deltakelse for alle i større grad positivt bekreftes som en del av Guds gave.

Det var disse betraktningene som førte til behovet for en oppdatering av det første dokumentet. Vår første konsultasjon om spørsmålet fant sted i mai 2013 i Nunspeet, Nederland. Vi konkluderte at som følge av et nytt tankesett, ville det være bedre å skrive et nytt dokument, og velge en tilnærming der virkeligheten i den «funksjonshemmede» erfaringen tolkes ut fra et skapelsesperspektiv, og der mennesket som skapt står sentralt i den teologiske refleksjonen. En ny tilnærming betyr ikke at vi fornekte gyldigheten av de mange observasjoner og antagelser i det forrige dokumentet. Marginalisering og ekskludering er langt fra overvunnet. Men vi vil anerkjenne at endringer er på gang. Da vi returnerte til en ny konsultasjon i Nunspeet i oktober 2014, oppdaget vi at alle nå var samstemte i at skapelsen er sentrum for våre teologiske refleksjoner om funksjonsnedsettelse og «funksjonshemming».

Dette dokumentet er adressert til den økumeniske kirkefamilien og deres fellesskap. Vi håper at det på nytt kan opplyse trosfellesskap, deres ledere, teologistudenter og deres lærere, og inspirere dem til å fortsette arbeidet for inkluderende kirkelige fellesskap. Fortsatt gjenstår mye i dette arbeidet. Vårt største håp er å være del av en kirke med fellesskap som vet hvordan vi kan ta imot den gaven det er å være Kristi kropp, og som feirer det store mangfoldet av gaver blant *alle* kirkens medlemmer.

Noter

1. Oversetters note: Dokumentet er oversatt fra engelsk av Andreas Benestad med faglig gjennomgang av professor Inger Marie Lid, VID vitenskapelige høyskole. «Disability» er i de fleste tilfeller oversatt med «funksjonshemming», men også noen steder med «nedsatt funksjonsevne» og «funksjonsnedsettelse» avhengig av den sammenhengen ordene brukes i. «Impairment» er oversatt med «nedsatt funksjonsevne» eller «funksjonsnedsettelse». De to sistnevnte begrepene brukes om hverandre i den norske teksten.

2. Kirkenes Verdensråd: *Kirken – på vei mot en felles visjon* (2013)

3. Oversetters note: I den engelske teksten skilles det mellom "community" og "communion". Førstnevnte begrep er oversatt med «fellesskap», mens sistnevnte hovedsakelig er oversatt med «kommunion» men også noen steder med «fellesskap». I *Kirken – på vei mot en felles visjon* bemerker oversetterne at kommunion er blitt «det vi kan kalle et tungt teologisk begrep i økumenisk arbeid med kirkeforståelsen. Det handler ikke utelukkende om nattverden, slik det for en tid tilbake ble vanlig på norsk. Det handler om det fellesskapet i kirken som mennesker gis del i ved Ordet, sakramentene og Den hellige ånds kraft. Det er også å forstå som en menneskelig enhet i mangfoldighet som har sin teologiske bakgrunn og mening i det indre fellesskapet mellom Gud Far, Sønn og Hellig Ånd. Det er slik Jesus omtaler disiplenes enhet i sin yppersteprestlige bønn i Johannesevangeliet. [...] I noen tilfeller er det imidlertid så tydelig i teksten at det er "kommunion" som er saken, at vi allikevel har valgt å bruke "fellesskap" for å ikke tynge teksten for mye.»

4. *Dåp, nattverd og embete* (Limadokumentet), MKR 1996. Oversettelse av Baptism, Eucharist, Ministry, Faith and Order-kommisjonens dokument 111, WCC 1982.

Siterte verk

A Church of All and for All

Ecumenical Disability Advocates Network (Geneve: Kirkenes Verdensråd, 2003)

Dåp, nattverd og embete (Limadokumentet)

Faith & Order-Kommisjonens dokument 111, Kirkenes Verdensråd (Oslo: Mellomkirkelig Råd, 1996)

Kirken – på vei mot en felles visjon

Faith & Order-Kommisjonen, Kirkenes Verdensråd (Oslo: Norges Kristne Råds skriftserie nr. 18, 2013)

Sammen på vei mot livet: Misjon og evangelisering i landskap i endring

Kommisjonen for verdensmisjon og evangelisering, Kirkenes Verdensråd (Oslo: Norges Kristne Råds skriftserie nr. 17, 2013)

Hvis ikke kirken inkluderer alle gudgitte medlemmer, gjenspeiler den ikke Kristi kropp. Når kristne frarøver andre mennesker gaver som Gud mente skulle være en del av skapelsen, kommer de til kort i å gi Gud ære. Når kirken anerkjenner de som har erfaring med å leve med funksjonsnedsettelse, styrkes den i å oppfylle sitt kall.

Når kirken anerkjenner de som har erfaring med å leve med funksjonsnedsettelse, styrkes den i å oppfylle sitt kall. Arbeidet for å få bukt med alle former for utestengning og diskriminering blant Guds folk, er en del av den enheten kirken søker, og som Jesus ber om, for at verden skal tro.